

**HESHIISKA HAB-DHAQANKA XISBIYADA SIYAASADDA EE
DOORASHADA MADAXTOOYADA (CODE OF CONDUCT)**

Ref: KDQ/XK/054/010

Taar: 13/04/2010

AARAAR:

Saddexda Xisbi Siyaasadeed ee Qaranka Somaliland:

- ***Iyadoo*** ogsoon muhiimadda doorashada Madaxtooyadu ay u leedahay shacbiweynaha reer Somaliland.
- ***Iyadoo*** maanka ku haya in dhamaystirka guushu ku dheehan tahay ee geeddi socodka dimuqraadiyadeed ay waxtar weyn u leedahay qaddiyadda Madaxbannaanida Somaliland,
- ***Iyadoo*** aqoonsan in doorashooyin xor ah oo xalaal ah oo dalka ka dhacaa ay muftaax u yihiin kor u qaadista xorriyad iyo caddaalad taam ah oo ka taabogasha Somaliland.
- ***Iyadoo*** dareensan khatarta iyo halista ku iman karta dimuqraadiyadda curdinka ah ee xilligan kala guurka ah.
- ***Iyadoo*** ogsoon baahida deg-degga ah ee loo qabo in la abuurto jawi suurto geliya inay qabsoonto doorasho xor ah oo xalaal ah.
- ***Iyadoo*** maanka ku haya gol-daloolooyinka ka muuqda Xeerka Doorashada Madaxtooyada iyo Golayaasha Deegaanka iyo waxyaalaha ka soo kordhay Xeerka Diiwaan-gelinta ee u baahan in la dhamaystiro si ay ugu dhacdo doorashadu si habsami ah.
- ***Iyadoo*** ku xisaabtamaya muhiimadda uu leeyahay heshiiskii Lixda Qodob ee 30kii September 2009, ee lagusoo afjaray khilaafkii siyaasadeed ee dalka ka oognaa kaasoo ay kala saxeexdeen Saddexda Xisbi Qaran islamarkaana ay Beesha Caalamku markhaati ka ahayd. Nuxurka heshiiskaasi xambaarsanaa oo ahayd hawl isdaba socota (**sequential events**);
- ***Iyadoo*** garawsan qodobbada heshiiskaas oo kuwa ugu muhiimsanaa ay ahaayeen: in doorashada lagu galo diiwaangelin, in muddada Madaxweynaha iyo ku-xigeenka la kordhiyo illaa bil ka dib wakhtiga loo cayimo doorashada,

in Komishankii hore Wax Laga Beddelo, iyo in Khubaro Caalami ahi ay kala hufto xogta ku kaydsan Server-ka;

- **Iyagoo** garawsan in Komishanka Doorashooyinka Qaranka, Hay'adaha Cadaaladda iyo Warbaahinta Gaarka loo leeyahayba ay u madaxbannaan yihiin hawlahooda islamarkaana ay ka madaxbannaan yihiin Xisbiyada Siyaasadda;
- **Iyagoo** ku qanacsan muhiimadda ay leedahay in la abuurto dhaqan isudulqaadasho siyaasadeed ku dheehan tahay (**a culture of political tolerance**); islamarkaana aan waxyeello u gaysanahaynin Qiyamka iyo Hiddo-samida suuban, oo ka reebban shakhsi cay, nasab cay, aflagaaddo, iyo isceebayn; taasoo dhaawac u gaysanaysa sharafta (**Cirdiga**) qofka;
- **Iyagoo** ogsoon in meel looga soo wada jeedo danta iyo maslaxadda guud ee dalkan Jamhuuriyadda Somaliland, islamarkaana sida Dastuurka iyo Shuruucda Doorashooyinka ay jideeyeen si nabad-gelyo ah ugu loollamaya hoggaanka siyaasadeed ee dalka;
- **Iyagoo** aaminsan in sida keliya ee hoggaanka dalka lagu sii haysan karo ama lagula wareegi karaa ay tahay rabitaanka iyo iraadada Shacbiga oo loo marayo sifo Sharci ah iyo hab nabadeed;

Waxa ay ku heshiiyeen in ay u hogaansamaan Heshiiskan Hab-dhaqan (**Code of Conduct for Political Parties**) kaas oo ay saddexda Xisbi Siyaasadeed si wada jir ah isula oggolaadeen iyadoo ay Xisbiyada Siyaasadda iyo KDQ wada saxeeheen maanta oo ay taariikhdu tahay **13 April, 2010**.

QAYBTA KOWAAD

QODOBKA 1: CINWAAN GAABAN

Heshiiskan waxaa loogu yeedhayaa “**Heshiiska Hab-dhaqanka Xisbiyada Siyaasadda**” ee Doorashada Madaxtooyada Jamhuuriyadda Somaliland.

QODOBKA 2: QEEXITAAN

- 1) “**Komishan**”: Waxaa loola jeedaa Komishanka Doorashooyinka Qaranka Somaliland;
- 2) “**Xisbi/Xisbiyada**”: Waxaa loola jeedaa Xisbi ama Xisbiyada Siyaasadda;
- 3) “**Guddida La Talinta Xisbiyada**”: Waxaa loola jeedaa Guddi ka kooban Xisbiyada iyo Xubno ka socda KDQ oo ka talo bixisa ku dhaqanka iyo fulinta Heshiiskan Hab-dhaqan (**Inter Party Advisory Committee**);
- 4) “**Murashax**”: Waxaa loola jeedaa murashaxiinta u taagan jagooyinka Madaxweynaha iyo Ku-xigeenka;
- 5) “**Mas'uul Xisbi**”: Waxaa loola jeedaa mas'uuliyiinta kala duwan ee Xisbiyada Siyaasadda.

QODOBKA 3: DABBAQAADDA HESHIISKA

Heshiiskan Hab-dhaqan waxaa lagu dabbaqayaa, kuna dhaqmaaya dhammaan hoggamiyeyaasha Siyaasadda, Murashaxiinta, Mas'uuliyiinta Axsaabta Siyaasadda, Mas'uuliyiinta Dawladda ee leh Magacaabista Siyaasadeed, Xubnaha Xisbiyada Siyaasadda, iyo taageerayaasha lagu yaqaan in ay Xisbi u ololeeyaan.

QODOBKA 4: MABAADII'DA GUUD

Sharci-nimada (legitimacy) dawlad lagu soo doortay nidaam Dimuqraadi ah oo ku salaysan doorasho xor ah oo xalaal ahi waxa ay ku iman kartaa:

- 1) Marka codbixiyeyaasha lagu war-geliyo (informed decision), laguna wacyi-geliyo barnaamijka siyaasadeed ee Xisbiga ay dooranayaan iyo murashaxa ay u codaynayaan iyadoo taas loo maraayo olole doorasho oo caafimaad qaba;
- 2) Marka ay cod-bixiyeyaashu codkooda u dhiibtaan si madaxbannaan iyadoo aan lagu faro-gelinahayn, la cabsi-gelinahayn, laaluush ama khiyaamo kale loo adeegsanahayn;
- 3) Marka ay Xisbiyada Siyaasadda iyo hoggaamiyeyaashoodu si niyad-sami ah (**good faith**) ugu dhaqmaan una ixtiraamaan Heshiiska Hab-dhaqanka Xisbiyada Siyaasadda, Xeerarka Doorashooyinka, Xeerka Diiwaan-gelinta iyo Dastuurka;
- 4) Doorashadu waa cabiraadda (**expression**) rabitaanka iyo iraadada Shacbiga, go'aanka ka soo baxana waa in ay wada ixtiraamaan una hoggaansamaan dhammaan daneeyeyaasha u tartamaaya Hoggaanka Siyaasaddu (**stakeholders**).

QODOBKA 5: UJEEDDADA HESHIISKA

Ujeeddada Heshiiskan Hab-dhaqanka Xisbiyada Siyaasadu waa in kor loo qaado waxyaalaha suurto gelin kara inay dhacaan doorashooyin xor iyo xalaal ah waxyaalahaas oo ay ka mid yihiin:

- a) In la isugu dulqaato arrimaha siyaasadda ee dimuqraadiyadda ku dhisan;
- b) In la abaabuli karo olole siyaasadeed oo xor ah iyo dood shacbiga u furan;
- c) In la ixtiraamo lana dhawro Xuquuqda Aadamiga;
- d) Heshiiska Hab-dhaqanku waxa uu kaabayaa Xeerarka Doorashooyinka iyo Diiwaan-gelinta ee dalka, iyagaana marjac u ah.

QODOBKA 6: KU DHAQANKA HESHIISKA

Axsaabta Qaranka iyo murashaxiintu iyaga oo fulinaaya Heshiiskan waa:

1. Inuu Murashax kasta oo uu ogolaaday KDQ murashaxnimadiisa keenaa warqad saxeexan oo uu ku caddaynayo oggolaanshaha ku dhaqanka Heshiiska Hab-dhaqanka doorashada Madaxtooyada isla markaana uu ku

ballan-qaadayo inay taageerayaashiisu ku dhaqmayaan Heshiiskan **(Declaration of Commitment)**;

2. Inuu Xisbi kastaa muujiyo inuu u hoggaansan yahay ku dhaqanka Heshiiskan;
3. Inay ku wacyi-geliyaan taageerayaashooda, Wakiillada Xisbiyada, Xubnaha Xisbiga iyo Madaxdaba in ay ku dhaqmaan islamarkaana ixtiraamaan meel-marinta iyo ku dhaqanka Heshiiskan;
4. Inay adkeeyaan joogteeyaanna wada shaqaynta ka dhaxaysa Komishanka Doorashooyinka Qaranka iyo Axsaabta Qaranka;
5. Inuu ka qaato tallaabo adag oo ka-hortag u ah in lagu xad-gudbo Heshiiskan;
6. Inuu qaado tallaabo kasta oo suurtoagal ah inaan la dhiirri-gelin wax kasta oo jabinaaya Heshiiskan;
7. In uu dadweynaha hortiisa ku cambaareeyo fal kasta oo minjo xaabin kara qabashada doorasho xor iyo xalaal ah.
8. Inuu ballan qaado inuu aqbalayo natiijada doorashada ama uu dacwad ka furto Maxkamadda Sare, haddii uu ku qanci waayo natiijada ku-meel gaadhka ah **(provisional result)**.

QODOBKA 7: XUQUUQDA DOORASHO EE DHINACYADA

Dhinacyada Heshiiskan Hab-dhaqan wada saxeexay waa inay ogyihiin xuquuqdooda doorasho ee la xidhiidha:

- a. Dhiibashada ra'yiga siyaasadeed ee waafaqsan shuruucda Dalka;
- b. Ka doodista siyaasadda iyo barnaamijyada Xisbiga;
- c. Faafinta suugaan aan cid kale lagu weerarayn;
- d. Daabacaadda, qaybinta qoraalo war-galineed iyo xayaysiin aan cidna lagu weerarayn ama aan aflagaado ahayn;
- e. Dhejinta boodhadh, hal-ku-dhegyo iwm;
- f. Abaabulidda iyo qaadista ololayaal doorasho oo xor ah si waafaqsan Xeerarka, Shuruucda dalka, Heshiiskan Hab-dhaqan iyo Heshiiskii Lixda Qodob;

QODOBKA 8: MAAMULKA OLOLAHA DOORASHADA

Xisbi kastaa wuxuu ballan qaadayaa:-

- 1) Inuu maamuuso, qaddariyo, ixtiraamana xuquuqda iyo xorriyadda Xisbiyada kale inay ololeeyaan; inay faafiyaan aragtidooda siyaasadeed iyo mabaadii'dooda si aan gabbasho ku jirin;
- 2) Inuu dhawro xuquuqda iyo xorriyadda Xisbiyada kale inay si sharciga waafaqsan u taagaan, dhejiyaan hal-ku-dhegyo, boodhadh, calaamadaha Xisbiyadooda iwm;
- 3) Inuu muujiyo hab-dhaqan tixgelinaya xuquuqda Xisbiyada, xuquuqda cod-bixiyeyaasha iyo bulshada inteeda kale;
- 4) Inuu xaq-dhawro dhammaan xuquuqda saxaafadda, Gudigga Illaalinta habsami-u-socodka Doorashooyinka iyo goob-joogayaasha doorashada **(Observers)**;
- 5) Inuu ku dhaqmo jadwalka saami-qaybsiga maalmaha ololaha doorashada;
- 6) Inaanu olole gelin (ololaynin) maalinta ama wakhtiga loo qoondeeyay Xisbiyada kale.

- 7) In uu xaqiijiyo in cod-bixiyeyaashu ay u madax bannaan yihiin go'aankooda iyo aragtidooda Siyaasadeed;
- 8) In aanu hanjabaad iyo caga-juglayn u gaysanin taageerayaasha iyo xubnaha Xisbiyada kale, islamarkaana uu ixtiraamo xafiisyadooda iyo xarumaha iyaga u gaarka ah.
- 9) Luqada ay ku hadlayaan Xisbiyada Siyaasadda iyo hoggaamiyeyaashoodu waa in ay ahaato mid caafimaad qabta oo aan abuurahayn iska hor-imaad dadweyne, xaalad abuur, kicin dadweyne, isku dir, colaad abuur iyo kala dil ummadda walaalaha ah.
- 10) Waxaa saaxadda Siyaasadda ka reebban shakhsi weerar, sharaf dil (**character assassination**) iyo caytan;
- 11) Xisbi kastaa isagaa mas'uul ka ah hab-dhaqanka Xubnaha Xisbigiisa iyo taageerayaashiisa; waxaanu waajib ka saaran yahay in uu ku war-geliyo Heshiiskan iyo Shuruucda kale ee Doorashooyinka.

QODOBKA 9: WAXYAABAHA KA REEBBAN XISBIYADA WAKHTIGA DOORASHADA

Xisbi kasta waxaa ka reebban:

1. Inuu ku kaco hawlo wiiqi kara ama waxyeello u gaysan kara nabadgelyada iyo deggenaanshaha dalka ka-hor doorashadda, doorashada dhexdeeda, ama doorashada ka dib;
2. Inuu adeegsado hadallo aflagaado ah ama meel ka dhac ah oo sababi kara rabshado gacan-ka-hadal ah wakhtiga doorashadu socoto;
3. Inuu baqo-geliyo murashaxiinta, wakiillada Xisbiyada, xubnaha ama taageerayaasha Xisbiyada kale;
4. Inuu arbusho ama khalkhal geliyo ololaha Xisbi kale;
5. Inuu iska hortaago qaybinta qoraalada, ama muujinta hal-ku-dhegyo uu leeyahay Xisbi kale;
6. Inuu jeexjeexo, baabi'iyoyo ama ku kaco fal kale oo wax u dhimaaya gudbinta farriinta ay xambaarsan yihiin qoraallada, calaamadaha, calammada iyo boodhadhka Xisbi kale;
7. Inuu iska hortaago Xisbi kale inuu sameeyo bannaanbax, kulammo, socod, ama dhoolla-tus olole doorasho.
8. Inuu iska hortaago Xisbi kale inuu dadweynaha la xidhiidho;
9. Inuu u diido qofnaba, inuu ka qayb galo bannaanbax Xisbi kale;
10. Inuu u oggolaado taageerayaasha Xisbigiisa inay ku kacaan wax kasta oo Heshiiskani mamnuucay.
11. Inuu sameeyo olole ama bannaan-baxyo Siyaasadeed xilli aan ugu xusnayn jadwalka saami-qaybsiga ololaha doorashada.
12. Xisbina xoog kuma qabsan karo goob-doorasho si uu xoog ugu buux-buuxsado codadka goobtaas cod-bixineed (**procuring votes by occupation of a polling station**) umana adeegsan karo qaabab sharci darro ah goob codbixineed si uu uga helo codad sharci darro ah, iskamana hortaagi karo Xisbi kale codad uu sharci ku heli lahaa.

QODOBKA 10: REEBBANAANTA ISTICMAALKA IYO HAYSASHADA NOOCYADA HUBKA

Murashaxiinta, Xubnaha Xisbiyada Siyaasadda, Wakiillada Xisbiyada iyo taageerayaashoodaba waxaa ka reebban kana mamnuuc ah in ay noocyada hubabka kala duwan u soo qaataan meelaha dadweynuhu isugu soo baxo (**Public Gatherings**), shirarka, goobaha ay ka socoto cod-bixinta doorashadu, iyo goob kasta oo uu ka socdo olole Xisbi kale.

QODOBKA 11: TALLAABOYINKA KA REEBBAN XUKUUMADDA

- 1) Waxaa reebban in ay Xukuumaddu u adeegsato Xoogagga Nabadgelyada sida Ciidanka Booliska, Asluubta, Sirdoonka iyo Ciidanka Qaranka in lagu cabudhiyo Murashaxiinta Xisbiyada Siyaasadda iyo taageerayaashooda;
- 2) Qofna lama xidhi karo iyadoo uusan jirin Waaran Maxkamadeed (**Warrant of Arrest**); marka laga reebo xaaladaha uu Xeerku jideeyey in Boolisku uu qaban karo qof lagu tuhunsan yahay in uu gaystay faldambiyeed;
- 3) Ciidamada Booliska, Asluubta iyo Ciidanka Qaranka waa in ay ka fogaadaan oo aanay ku dhex milmin arrimaha Siyaasadda islamarkaana waa in ay ahaadaan dhexdhexaad, shaqadoodana ku eekaadaan.

QODOBKA 12: DHEXDHEXAADNIMADA HANTIDA IYO ADEEGYADA QARANKA (NEUTRALITY OF PUBLIC OFFICES, ASSETS AND FACILITIES)

Hantida Qaranka waa loo siman yahay, loomana adeegsan karo in loogu adeego danaha Xisbi gaar ah. Waxaa reebban in Guddoomiyeyaasha Gobollada iyo Degmooyinka, Maamullada kala duwan ee Xukuumiga ah, iyo Saraakiisha Dawladdu ay u ololeeyaan Xisbi gaar ah.

QODOBKA 13: GEEDDI-SOCODKA DOORASHADA

Xisbi kasta waxaa ku waajib ah:-

1. Inuu wada shaqayn la yeesho saraakiisha doorashada si loo xaqiijiyo codbixin u dhacda si nabadgalyo iyo habsami ah kuna dhammaata in si xornimo ah codbixiyayaashu u gutaan xuquuqdooda carqalad la'aan iyo cabsi la'aan;
2. in uu dhawro islamarkaana xaqiijiyo nabadgelyada hawl-wadeennada doorashada iyo xubnaha Komishanka Doorashooyinka Qaranka xilliga u diyaar-garawga doorashada, cod-bixinta, tirinta iyo ku dhawaaqidda natiijada;
3. In ay ka hor tagaan fal-dambiyeed kasta oo suurto-gal ah in uu dhaco xilliga doorashada kaasoo ku saabsan hawlaha doorashada (electoral offences);
4. Inuu qaato tilmaan kasta oo sharci ah una hoggaansamo awaamiirta Komishanka Doorashooyinka Qaranka;

5. Inuu la sameeyo xidhiidh wanaagsan oo joogto ah Komishanka Doorashooyinka Qaranka, saraakiisha iyo hawl-wadeenada Komishanka Doorashooyinka iyo Xisbiyada kale;
6. Inuu ka qayb qaato sugidda nabadgalyada iyo badbaadada saraakiisha doorashada ka-hor doorashada, doorashada dhexdeeda iyo ka-dib codbixintaba;
7. Inaanu si sharci darro ah u farogelin shaqada saraakiisha doorashada;
8. Inuu qaddariyo lana shaqeeyo goob joogayaasha (**observers**) iyo Guddida Illaalinta Habsami-u-socodka Doorashooyinka.
9. Inuu dhawro islamarkaana ixtiraamo qarsoonaanshaha codbixinta.

QODOBKA 14: DOORKA SAXAAFADDA

Saxaafaadu waa Waax ka mid ah Waaxyaha waawayn ee Qaranka. Saxeexayaasha Heshiiskani waxay ixtiraamayaan Mas'uuliyadda saaran Saxaafadda Madaxbannaan iyo tan Dawladdaba. Sidaas awgeed, Saxaafadda Madaxa bannaan iyo tan Dawladduba waa:

- 1) In ay dhiirri-geliyaan ku dhaqanka Heshiiska Hab-dhaqanka;
- 2) In ay Ummadda ku wacyi-geliyaan ku dhaqanka iyo dhawrista Heshiiskan Hab-dhaqan;
- 3) In ay faafiyaan Heshiiskan-Habdhaqan, gaadhsiiyaana bulshada. Sidoo kale waa in ay tix-geliyaan Heshiiskan.

QAYBTA LABAAD

GUDDIDA LA TALINTA XISBIYADA (INTER PARTY ADVISORY COMMITTEE)

QODOBKA 15: AASAASID

Si loo abuuro jawi is-faham oo u dhaxeeya Xisbiyada Siyaasadda islamarkaana loo dhaqan-geliyo Heshiiskan, waxaa la abuuray Guddida La Talinta Xisbiyada Siyaasadda (**Inter Party Advisory Committee**). Sidaas darteed;

- 1) Guddidu waxay hawl fududaynaysaa xidhiidh iyo isfaham u dhaxeeya Xisbiyada Siyaasadda ee tartamaaya iyo KDQ
- 2) Guddidu waxa ay noqonaysaa Xarun wada hadal (**Forum for Dialogue**) iyo wada xaajood oo u dhaxaysa Xisbiyada Siyaasadda;
- 3) Guddidu waxa ay ka koobnaansaa Saddexda Xisbi Siyaasadeed oo uu mid waliba soo diran doono laba wakiil, Saddex xubnood oo Komishanka Doorashooyinka Qaranka ah, iyo Xog-hayn ka socota Xafiiska Sharciga ee KDQ;
- 4) Guddida waxaa guddoominaaya mid ka mid ah saddexda xubnood ee Komishanka. KDQ ayaa magacaabaaya Xubinta Guddoominaysa Guddida.
- 5) Guddidu waa mid la talineed oo KDQ gacan ka siinaysa in Xisbiyadu ay yeeshaan wada xaajood siyaasadeed. Arrin kasta oo go'aan kama dambays ah u baahan oo ay Guddidu xallin kari waydo waxay usoo gudbinayaan Komishanka Doorashooyinka Qaranka;

- 6) Guddidu awood uma laha in ay tilmaamo iyo awaamiir siiso KDQ iyo in ay ku xad-gudubto awoodaha uu sharcigu siiyay KDQ;
- 7) Guddidu waxa ay yeelanaysaa shirar joogto ah oo toddobaadkiiba hal mar ah. Haseyeeshee marka ay bilaabanto hawlaha doorashadu kulannada Guddida waa la joogtaynayaa. Guddidu waxa ay samaysanaysaa Habraaca ama Nidaamka (**Rules of Procedure**) geeddi-socodka shirarka.

QODOBKA 16: SHAQADA GUDDIDA LA TALINTA XISBIYADA

Guddida La Talinta waxa ay shaqadeedu noqonaysaa:

- 1) In ay ahaadaan xarun ay ku doodaan Xisbiyada Siyaasaddu oo lagaga hadlo wax-qabadka iyo hab-sami u socodsiinta hawlaha doorashada;
- 2) In ay daba-galaan in Xisbiyada Siyaasaddu ay ku dhaqmayaan islamarkaana ixtiraamayaan Heshiiskan Hab-dhaqan, Xeerarka Doorashooyinka, Diiwaangelinta iyo Dastuurka;
- 3) In ay noqdaan birijka isku xidhaaya Xisbiyada Siyaasadda iyo Komishanka Doorashooyinka Qaranka;
- 4) In ay xallilaan khilaafaadyada ka dhex-dhasha Xisbiyada dhexdooda (**amicable solution**) si waafaqsan Heshiiskan Hab-dhaqan iyo Xeerarka Doorashooyinka iyo Diiwaan-gelinta;
- 5) In ay noqdaan Illaaliyaha (**Custodian**) Heshiiska Hab-dhaqanka, islamarkaana ay dabagalaan fulinta iyo ku dhaqanka Heshiiskan.

QODOBKA 17: MAALIYADDA GUUD, HANTIDA IYO WARBAAHINTA DAWLADDA

Qodobka 26aad ee (Xeer Lr. 20-2/2005), wuxuu Komishanka Doorashooyinka Qaranka u xilsaarayaa in uu hubiyo in Xisbiyada Qaranku si siman u isticmaalaan warbaahinta dawladda iyo fagaarayaasha khayriyadaha. Qodobku waxa kale oo uu xusayaa inaan Xisbina hantida ummadda u adeegsan karin ujeedooyin u gaar ah. Qodobku wuxuu KDQ awood u siinayaa inuu siiyo ganaax maamul ahaaneed cid kasta oo ku kacda fal liddi ku ah habsami-u-socodka doorashada ama Xeerarka iyo nidaamka doorashada.

Si uu xilkiisaa u gutto, Komishanku wuxuu diyaarinayaa hawlaha farsamo ee hoos ku qoran si uu u xaqiijiyo u-hoggaansanaanta Xeerka iyo nidaamka doorashada:

1. Adeegsiga Warbaahinta Dawladda

A. Barnaamijyada Raadhiyaw Hargeysa Iyo Telefishanka Qaranka

Qaabka Fulinta:

- Heerka Koowaad: La-socodka Xilliga Ololaha
- Heerka Labaad: Wakhti-u-qoondaynta Xisbiyada Xilliga Ololaha

Heerka Koowaad: La-socodka maalinlaha ah ee barnaamijyada af-Soomaaliga ah ee ka baxaya Raadhiyaw Hargeysa iyo TV-ga Qaranka

Komishanka Doorashooyinka Qaranku wuxuu la soconayaa, isla markaana ilaalinayaa barnaamijyada maalinlaha ah ee af-Soomaaliga ah ee ka baxaya Raadhiyaw Hargeysa ee la xidhiidha ololaha doorashada. La-socosho taas oo kale ah ayaa lagu samaynayaa TV-ga Qaranka.

Heerka labaad: Uga-qoondaynta Wakhti Is-le'eg Raadhiyaw Hargeysa iyo TV-ga Qaranka saddexda Xisbi Siyaasadeed

Komishanka Doorashooyinka Qaranku, isagoo la tashanaya Wasaaradda Warfaafinta, kana duulaya qodobka u-sinnaanshaha wakhtiga hawo-ku-jiridda, ayuu wakhti is-le'eg u qoondaynayaa saddexda Xisbi Siyaasadeed. Shaxda qeexaysa u-qaybinta saddexda Xisbi wakhtiga hawo-ku-jiridda, waxa loo aqoonsanayaa inuu lifaaq u yahay Heshiiskan Hab-dhaqan.

B .Wargeysyada Maandeeq iyo “Horn Tribune”

Komishanka Doorashooyinka Qaranku, wuxuu labadan ku-tala-gal ee hoos ku qoran ka yeelanayaa wargeysyada **Maandeeq** iyo **“Horn Tribune”**:

1. La-socoshada maalinlaha ah ee qoraallada ku soo baxa Wargeysyada **Maandeeq** iyo **“Horn Tribune”**.
2. Uga-qoondaynta saddexda Xisbi Siyaasadeed bogagga wargeysyada **Maandeeq** iyo **“Horn Tribune”** bed (space) is-le'eg.

Faahfaahinta ku-tala-galkan waxa goynaya Xisbiyada, KDQ iyo Wasiirka Warfaafinta, waxaana loo aqoonsanayaa inuu lifaaq u yahay Heshiiskan Hab-dhaqan.

C. Warbaahinta Gaarka Loo Leeyahay

Warbaahinta gaarka loo leeyahay waa inay si siman u soo gudbisaa afkaarta Xisbiyada Siyasadeed ee diyaarka u ah inay ka iibsadaan warbaahinta gaarka loo leeyahay bed (space) ay ku soo qoraan afkaartooda. Waa inaan Xisbiyada lagu kala faquuqin arrintan. Qodobkan waa in lagu daraa Heshiiska Hab-Dhaqanka Warbaahinta Madaxa Bannaan. Buugga Tilmaan-bixiyaha Warbaahintuna (**the Media Guide**) waa inuu si cad u xuso baahida loo qabo in warbaahintu si isu-dheelli-tiran oo wax-ku-ool ah u soo tebiso wararka.

Noocyada Warbaahinta midkoodna ma diidi karo inuu daabaco ama baahiyo aragti Xisbi, haddii Xisbigaasi bixinayo kharashka caadiga ah ee bedka (space) wargeys ama wakhtiga baahineed. Haddii nooc warbaahineed uu ku kaco falkaa reebban, Xisbiga ay khusaysaa waa inuu cabasho u gudbiyo Guddida Illaalinta Hab-sami-u-socodka Doorashada, guddidaas oo ka qaadaysa arrintaas tallaabo kasta oo sharciyeed oo ku habboon ama siyaasadeed oo lagama maarmaan ah si loo suurto-geliyo in warbaahintu gudato mas'uuliyadda ay u hayso ummadda.

2 .Hantida iyo Maaliyadda Guud

Qodobka 26aad ee Xeerka Lr. 20-2/2005 wuxuu mamnuucayaa in Xisbi u isticmaalo ujeeddadiisa gaarka ah hantida guud. Qodobku waxa kale oo uu

xusayaa inaan Xisbina si toos ah iyo si dadban toona u isticmaali karin hanti shisheeye leeyahay, sida Ururradda Samafalka ee debedda iyo Hay'adaha Qarammada Midoobey.

Waxa Intaa dheer, **Qodobka 64^{aad}** ee isla **Xeer Lr. 20-2/2005** wuxuu awood u siinayaa Komishanka Doorashooyinka Qaranka inuu samayn karo ganaax maamul ahaaneed.

Si loo dhaqan-geliyo qodobbadan, Komishanka Doorashooyinka Qaranku:

- a) Wuxuu hubinayaa in saddexda Xisbi Siyaasadeed u siman yihiin maaliyadda guud, warbaahinta dawladda iyo fagaarayaasha dadweynuhu isugu soo baxaan.
- b) Wuxuu xaqiijinayaa in, xilliga doorashada, aan Wasiirrada Xukuumaddu u adeegsan gaadiidka dawladda u ololaynta Xisbiga ay ka tirsan yihiin.
- c) Waa inuu maskaxda ku hayo inaan shaqaalaha dawladda loo oggolayn, inay si muuqata ugu ololeeyaan Xisbi. U-ololaynta uu qof shaqaale ahi u ololeeyo Xisbi waxay xad-gudub halis ah ku tahay maamulka nidaamka doorashada, Komishanka Doorashooyinka Qarankuna wuxuu kaga soo oogayaa qofkaas tallaabada anshax-marineed ee habboon.
- d) Si loo horumariyo is-aaminaadda iyo kalsoonida Xisbiyadu isku qabaan, isla markaana loo abuurto jawi habboon oo doorashadu si hab-sami ah ugu qabsoonto; waxaa lagama maarmaan ah in xukuumaddu ka joogsato fal kasta oo ah ku-takri-fal awoodeed. Sidoo kale, waxa lagama maarmaan ah in Xisbiyada Siyaasadeed ay iska ilaaliyaan fal kasta oo halis ku ah nabadgelyada iyo xasilloonida.

Si uu Komishanka Doorashooyinku awood ugu yeesho inuu si fiican ugu gutto waajibaadkiisa, waa in arrimahan la helo:

- Wareegto Madaxweyne oo amraysa saraakiisha Xukuumadda inay wada-shaqayn buuxda la yeeshaan KDQ, iyo hay'ad kasta oo KDQ gacan ka siin karta gudashada waajibaadkeeda Qaran.
- Wareegto Madaxweyne oo si rasmi ah u mamnuucaysa u-adeegsiga gaadiidka dawladda olole siyaasadeed iyo in lagu dhejiyo astaan Xisbi, hal-ku-dheg Xisbi iwm. Xafiisyada, kaamboollada iyo gaadiidka dawladda.

Komishanka Doorashooyinka Qaranka ayaa ka mas'uul ah inuu ka keeno Madaxweynaha wareegtooyinka kor ku xusan.

QAYBTA SADDEXAAD

QODOBKA 18: XAALADO GAAR AH

1. Laba Xisbi oo Kaalinta Koowaad ku Wada-Gala Tiro Is-le'eg oo Codad ah

Xaaladda dhicitaankeedu adag yahay laakiin suurto-galka ah ee ah in labada Xisbi ee ugu codadka badani ay helaan tiro codad ah oo is-le'eg, waxa lagu maaraynayaa sidan hoos ku qoran:

1. Komishanka Doorashooyinka Qaranku wuxuu eegayaa oo xallilayaa dhammaan xaaladaha codadka lagu muransan yahay, iyo cabashada Xisbi ka soo gudbistey codad wax-kama-jiraan laga dhigay. Waxaanu dib u hubinayaa waraaqaha xumaaday ee loola jeeday in labada Xisbi ee barbarraha noqday midkood loogu codeeyo si uu u eego in waraaqo ansax ah si aan ku-talo-gal ahayn wax-kama-jiraan looga dhigay, taas oo loola jeedo in lagu sugo Xisbiga guuleystey.
2. Haddii tallaabadaa hore ay xallili weydo barbar-dhacii, Komishanka Doorashooyinka Qaranku wuxuu amrayaa in sida ugu dhakhsaha badan ee suurto-galka ah lagu galo doorasho cusub oo ay ku tartamaan labadii Xisbi ee barbarraha noqday.

2. Xeerarka La Xidhiidha Isu-Soo-Baxyada

Qodobka 29^{aad} ee Xeer Lr. 20/2001 wuxuu Duqa Magaalo siinayaa xaqa uu ku mamnuuci karo bannaan-bax, haddii uu ku qanco inuu wax-yeellaynayo caafimaadka iyo xasilloonida guud. Si kastaba ha ahaatee, haddii tallaabada Duqu noqoto mid aan macquul ahayn, qodobku ma caddaynayo habka cabashada loo gudbisanayo. Si loo daboolo gol-dalooladaa Xeerka Doorashada, Saddexda Xisbi waxay ku heshiiyeen sidan soo socota:

In Komishanka Doorashooyinka Qaranku diyaariyo soona saaro, ka dib markuu la tashado Xisbiyada Siyaasadeed, shaxda isu-soo-baxyada iyo dhoollo-tusyada qorshaysan ee saddexda Xisbi ee muddada ololaha doorashada, oo Xisbiyada loogu qoondeeyey tiro maalmo ah oo is-le'eg.

Duqa Magaalo, haddii ay la noqoto inuu Xisbi ka joojiyo isu-soo-bax ama dhoollo-tus ugu muujisnaa shaxda bannaan-baxyada iyo dhoollo-tusyada ee KDQ soo saaray, wuxuu codsi uu sidaa ku dalbanayo oo sababaysan u qorayaa Komishanka Doorashooyinka ee Degmada. Haddii uu Komishanka Doorashooyinka ee Degmadu ku qanco sababaha uu Duqu joojinta isu-soo-baxa ama dhoollo-tuska u codsaday, wuxuu joojinta isu-soo-baxaas ama dhoollo-tuskaas iyo maalinta kale ee loogu beddeley ku war-gelinayaa Xisbiga ama Xisbiyada ay arrintu khuseyno.

3. Dhaqdhaqaaqa Gaadiidka ee Maalinta Doorashada

Iyadoo la raacayo sida uu jideynayo Qodobka 27^{aad} ee Xeer Lr. 20-2/2005, waxa la mamnuucay dhaqdhaqaaqa baabuur kasta oo dadweyne, dawladeed ama gaar ahaaneed maalinta doorashada laga bilaabo 06:00 subaxnimo ilaa 08:00 fiidnimo.

Komishanka Doorashooyinka Qaranka ayaa ah Hay'adda keliya ee awood u leh bixinta oggolaansho dhaqdhaqaaq baabuur maalinta cod-bixinta, si loo meel-mariyo adeegyada guud ee aasaasiga ah iyo habsami-u-socodka doorashada. KDQ gaadiidka adeegyadaas guud iyo habsami-u-socodka doorashada lagu fulinayo wuxuu siinayaa warqad xabag leh (**sticker**) oo muujinaysa oggolaanshaha KDQ ee dhaqdhaqaaqa baabuurka ee maalintaas cod-bixinta. Baabuur kasta oo aan maalinta codbixinta sidan oggolaansho dhaqdhaqaaq oo KDQ bixiyey, waxa qabanaya ciidanka boliiska waxaana la sii deynayaa ka dib 08:00 fiidnimo ee isla maalintaas.

4. Wakiillada Xisbiyada

Qodobka 29 (5) ee Xeerka Lr. 20-2/2005 wuxuu qeexayaa in KDQ uu wakiillada Xisbiyada u tababaro waajibaadkooda, isla markaana uu u oggolaado Xisbiyada inay u kala beddeshaan wakiillada siday doonaan; halkaa waxa lagala soo bixi karaa in wakiil tababaran oo keli ahi uu noqon karo muraaqib (wakiil) goob cod-bixineed, degmo ama gobol doorasho.

Xisbiyadu waxay ku heshiiyeen sidan:

Haddii ay baahiyo timaaddo, Xisbiyadu way beddelan karaan wakiilladooda Xisbi, laakiin waa in kuwa lagu soo beddelayaa noqdaan uun wakiilladii kaydka ahaa ee KDQ tababaray. Waajibaadka wakiilka Xisbi waxa lagu sheegi doona tilmaamaha uu KDQ bixiyo; dhinacyada kale ee kaalintooda shaqo oo dhan waxa loo raacayaa qodobka 32^{aad} ee Xeerka Doorashada Goleyaasha Deegaanka iyo Madaxtooyada.

5. Cod-dhiibashada

Qodobka 47(3) ee Xeer Lr. 20/2001 aad buu u cad yahay una kooban yahay, marka la eego halka uu cod-bixiyuhu ka calaamadinayo warqadda cod-bixinta. Marka lagu xisaabtamo xaqiiqda ah in tiro badan boqolkiiba oo ah dadweynaha Somaliland aanay wax akhriyi karin waxna qori karin, suurto-galnimada ay dad aad u badani ku cod waayayaan, akhris-qoris-la'aantaa sarraysa darteed, meesha lagama saari karo. Si looga badbaado xaaladdaas Xisbiyadu waxay ku heshiiyeen sida hoos ku cad oo waafaqsan hab-dhaqankii lagu soo maamulay doorashooyinkii hore:

Cod-bixiyaha waxa loo oggol yahay in uu calaamadiyo meel kasta oo ka mid ah qaybta warqadda cod-bixinta ee loo gaar yeelay Xisbiga uu codkiisa siinayo.

Calaamad kasta oo uu cod-bixiye ku qoro warqadda cod-bixinta, sida dhibic, isku-tallaab, xarriijin, sumad, calaamadda saxnimada, waa la aqbalayaa, illaa inta ay calaamaddu si bayaan ah ugu jirto qaybta warqadda ee Xisbi u gaar ah.

Haddii calaamadintu ay cod-bixiye si weyn ugala gudubto qaybta warqadda ee Xisbi u gaar ah codkaa waxa lagu tirinayaa wax-kama-jiraan. Si kastaba ha ahaatee, codka waxa loo tirinayaa mid sax ah oo la qaato, haddii ay muuqato in ku-tala-galka cod-bixiyuhu ahaa in uu Xisbi gaar ah codka siiyo oo tusaale ahaan, ay calaamadda inteeda badani ku gudo-jirto qayb warqadda cod-bixinta ah oo Xisbi u gaar ah, in yar se ay ku dactal-dhawday qaybta warqadda ee Xisbi kale.

6. Diidmada Wakiil Xisbi diido in uu Saxeexo Natijada

Qodobka 52 (2) ee Xeer Lr. 20/2001 wuxuu waajibinayaa in dhammaan wakiillada Xisbiyadu ay saxeexaan dhammaan baqshadaha lagu riday agabka doorashada tirinta codadka ka dib. Arrintani waxay hore u abuurtay Is-maan-dhaaf iyo in natiijooyin goobeed laga dhigo wax-kama-jiraan. Si kastaba ha ahaatee, weli waxa jira suurto-galnimada in wakiil Xisbi ama laba joogey xafiis doorasho ay si badheedh ah u diidaan saxeexidda, ama ay dhuuntaan intaan la gaadhin saxeexidda natijada goobta.

Si loo xalliyo arrintaa Xisbiyadu waxay ku heshiiyeen sidan soo socota:

Si looga badbaado luminta codadka ay muwaadiniintu dhiibteen, waxa ku filan saxeexidda laba wakiil Xisbi iyo Guddoomiyaha iyo Guddoomiye-ku-Xigeenka Xafiiska Doorashada. Si kastaba ha ahaatee, sababaha dhacdaaas waa in qoraal ahaan loo diiwaan-geliyo.

Wakiilka Xisbi ee ay la noqoto inaanu saxeexin baqshaddaas waa inuu sababta uu u saxeexi waayey qoraal ku caddeeyo laguna rido baqshaddaas. Wakiilka Xisbi ee saxeexi waaya baqshadda ama sababta uu u saxeexi waayey oo qoraal ah raacin waaya baqshaddaas, waxa KDQ u gudbinayaa hay'adaha sharci-fulinta si loogu oogo xil-gudasho-la'aan.

QODOBKA 19: NIDAAMKA LOO RAACAYO SOO SAARISTA LIISKA COBBIYIYAASHA AH

Nidaamka liiska cob-bixiyeyaasha lagaga sifaynayo laba-jeer-is-diiwaan-geliyeyaasha, da'yarta iyo khaladaadka farsamo ee kale, waxaa loo raacayaa sida ku xusan **Qodobka 3aad iyo 4aad ee Heshiiskii Lixda Qodob ee 30kii September 2009** ay kala saxeexdeen Xisbiyada Siyaasadda iyo Beesha Caalamku, qodobbadaas oo si cad u qeexaaya in hawsha kala sifaynta Diiwaanka Cobbiyeyaasha loo igmado Khubaro Caalami ah oo Madax-bannaan. Waxa kaloo intaas dheer, in 25/09/2009 ay Komishanka Doorashooyinka Qaranka, Xisbiyada Siyaasadda iyo Qaadhaan-bixiyeyaasha Caalamiga ahiba wadajir isula qaateen Hawl-galka Wax-qabad **“Terms of Reference”** ee Khubarada Caalamiga ah. Iyadoo Qodobka 2.1 ee TORka lagu caddeeyay in Khubaradu ay toos ula shaqaynayaan Komishanka cid kalena aanay hawshooda u daba fadhiisanahaynin. Sidaas darteed, Dib-u-eegista xogta Diiwangelinta khubaradaas baa u xilsaaran. Waxaana laga dhur sugayaa in sida ugu dhakhsaha badan ay u soo saaraan liiska kama dambaysta ah ee Cobbiyeyaasha (**Final Voter List**).

QODOBKA 20: DAABACAADA IYO SOO SAARISTA LIISKA CODBIXIYEYAASHA

Sida ay tilmaamayaan **Qodobbada 5aad, 26aad iyo 29aad ee Xeerka Diiwaangelintu Xeer Lr. 37/2007**, waxa Komishanku uu soo saarayaa liiska kama dambaysta ah, marka sida uu dhigaayo **Qodobka 4aad ee Heshiiskii Lixda Qodob** ay Khubarada Caalamiga ahi kala hufaan. Sidoo kale, sida uu tilmaamaayo **Qodobka 6aad ee Xeer Lr. 37/2007**, Xisbi kasta oo Siyaasadeed waxa uu xaq u leeyahay in uu la socdo habaynta, dhaqan-gelinta, iyo daabacaada Diiwaanka.

QODOBKA 21: SOO BANDHIGIDDA LIISKA (PUBLIC DISPLAY AND VERIFICATION PERIOD)

- 1) Marka Khubarada Caalamiga ahi ay soo saaraan liiska kama dambaysta ah, waxaa loo soo bandhigayaa dadweynaha si loo hubiyo magacyada is-diiwaangeliyeyaasha islamarkaana loo saxo wixii khalad ah;
- 2) Soo bandhigida liiska waxaa laga samaynayaa goob kasta oo ay diiwaangelini ka dhacday, waxaanay soconaysaa muddo hal toddobaad ah. Marka ay muddada todobada maalmood ahi dhammaato, waxaa liiska lagu soo bandhigayaa Degmooyinka, si ciddii aan soo bandhigiddii liiska ee Goobta fursad u helini uga faa'iidaysto. Waxa hawsha soo bandhigidda liiska ee heer Degmo ay soconaysaa muddo toban maalmood ah.
- 3) Waxaa hawlaha soo bandhigidda liiska qabanaaya hawl-wadeenada Komishanka iyadoo Xisbiyada Siyaasadduna ay soo diran karaan Goob-joogeyaal.

QODOBKA 22: XALLINTA KHILAFAADKA (CONFLICT RESOLUTION)

- 1) Xisbiyada Siyaasaddu waxa ay muran iyo khilaaf kasta oo ka dhex dillaaca ku xallinayaan wada hadal iyo is-afgarad (**amicable solution**);
- 2) Haddii ay Xisbiyadu ku guulaysan waayaan in ay khilaafka dhexdooda ah xalliyaan waxay u soo bandhigayaan Guddida Ilaalinta iyo Habsami-u-Socodka Doorashada;
- 3) Haddii arrintu ay tahay mid aanay waxba ka qaban karahaynin Guddidaasi waxaa looso gudbinayaa Komishanka Doorashooyinka.

QODOBKA 23: CABASHOYINKA

- 1) Haddii ay muwaadin ugu muuqato in sifo aan caddaalad ahayn loogu diiday inuu codeeyo, waxa la siinayaa foomka lagu aasaasay qodobka 9^{aad} ee Xeerka Wax-ka-Beddelka iyo Kaabista Xeerka Diiwaangelinta oo maalinta cod-bixinta laga heli doono dhammaan goobaha cod-bixinta. Is-diiwaan-geliyaha la iska hortaagey codayntu wuxuu cabashadiisa ku qori karaa foomkaas, waxaanu muddo u dhexaysa saddex ilaa toban maalmood ka dib maalinta cod-bixinta ku xarayn karaa Xafiiska Doorasho ee Degmada ee goobtaasi ka tirsan tahay.
- 2) Qof kastaa waxa uu Cabasho u soo gudbiyanayaa Guddida La Talinta Xisbiyada haddii uu u arko in lagu xad-gudbay Heshiiskan Hab-dhaqan;

- 3) Iyadoo lagu xisaabtamayo wakhtiga, Cabashooyinka la soo gudbiyo waa in si dhakhso ah baadhis loogu sameeyo go'aanna laga gaadho;
- 4) Xisbiyada Siyaasaddu waxa ay ku dedaalayaan in wixii cabasho ah ee dhexdooda ah ay ku dhameeyaan is-afgarad iyo wada xaajood;
- 5) Cabashooyinka ku saabsan hawl-galka iyo qaab-socodka doorashada waxaa loo soo gudbinayaa Guddida Ilaalinta iyo Habsami-u-Socodka Doorashada (Election Monitoring Committee).

QODOBKA 24: CABASHOYINKA BEEN-ABUURKA AH (ABUSE OF COMPLAINT PROCEDURE)

Xisbiyada Siyaasaddu waa in aanay ku xad-gudbin xuquuqda soo gudbinta cabashooyinka. Waa in aanay samaynin cabasho been-abuur ah (**false, frivolous and vexatious complaints**) oo lagu jahawareerinaayo geeddi-socodka doorashooyinka.

QAYBTA AFRAAD

QODOBKA 25: GUDDIDA ILAALINTA IYO HABSAMI-U-SOCODKA DOORASHOYINKA

1. Gogol-dhig

Aasaasidda Guddida Ilaalinta Habsami-u-Socodka Doorashooyinku waxay:

- a. Salka ku haysaa go'aammada Khilaafaadkii Siyaasadeed ee ay Guddidii Dhexdhexaadinta Khilaafaadka Siyaasadeed ee dalku soo saartay 29^{kii} Abril, 2009;
- b. Jawaab togan u tahay shuruudihii ay deeq-bixiyeyaashu ku xidheen wax-la-qabashada Somaliland ee dhinaca geeddi-socodka doorashooyinka ee ku caddayd warqaddii uu ku saxeexnaa Guddoomiyaha Guddida loo yaqaan "Democratization Programme Steering Committee" (isagoo ka wakiil ah Qaadhaan-bixiyeyaasha), ee ku taariikhaysnayd 27^{kii} May 2009.

2. Ujeeddada Loo Aasaasay Guddida

Guddida Ilaalinta Habsami-u-Socodka Doorashooyinka waxa loo aasaasay kor-u-qaadista suurto-galnimada in ay doorasho xor iyo xalaal ahi xilligeedii dalka kaga qabsoonto, iyo in ay doorashadaasi ku qabsoonto kuna gebo-gebawdo turxaan la'aan, si waafaqsan Sharciga iyo Xeerarka dalka.

3. Xilka Guddida

Guddidu waxay u xilsaaran tahay:

- a. Ilaalinta Habsami-ugu-dhaqanka Xeerarka Doorashooyinka iyo Heshiiska Hab-Dhaqanka Xisbiyada Siyaasadeed.
- b. Xallinta khilaafaadka iyo murannada ka dhex dhasha laba dhinac ama ka badan oo ka mid ah dhinacyada ku loollamaaya doorashada,
- c. Soo-saarista warbixino ku saabsan sida dhinacyadu ugu dhaqmayaan Xeerarka Doorashooyinka, Heshiiska Hab-Dhaqanka Xisbiyada iyo guud ahaanba Geedi-socodka Doorashada.

4. Awoodda Guddida

Guddidu waxay awood u leedahay:

- a. Xallinta khilaaf kasta oo ka dhex-dhasha dhinacyada Heshiiskan Hab-Dhaqan kala saxeexday;
- b. Hubinta meel-marinta Heshiiska Hab-Dhaqanka ee Xisbiyada Siyaasadeed;
- c. Ka qaadista tallaabo anshax-marineed oo Heshiiska Hab-dhaqan waafaqsan xad-gudub kasta oo Guddida ama wakiilladeedu ogaadeen dhicitaankiisa.
- d. Tallaabada anshax-marineed ee ay Guddidu soo saartaa ama qaaddaa wuxuu noqonayaa mid qaadashadiisu waajib ku tahay dhinacyada uu khuseeyo, si waafaqsan Xeerarka doorashooyinka, Xeerka Diiwaan-gelinta iyo Heshiiska Habdhaqanka Xisbiyada (Code of Conduct).

5. Tirada Xubnaha Guddida iyo Qaabka Soo-Xulisteeda

- a. Guddidu waxay ka kooban tahay Toddoba aqoonyahan oo reer Somaliland ah iyo hal aqoon-yahan oo Qaadhaan-bixiyeyaashu ka soo xulaan Hay'adaha Caalamiga ah ee aqoonta u leh arrimaha doorashooyinka, wuxuuna goobjooge (**observer**) uga yahay habsami u socodka doorashada.
- b. Guddidu waxa ay iska dhex doorayaan Guddoomiye, Guddoomiye Ku-xigeen iyo Xog-haye. Guddida waxaa soo xulaaya islamarkaana magacaabaaya Komishanka Doorashooyinka Qaranka.
- c. Qaadhaan-bixiyeyaashu waxay soo xulayaan aqoonyahanka Caalamiga ah isla marka Komishanka Doorashooyinka Qaranku ku wargeliyo in Xisbiyadu ku heshiiyeen hawlgelinta Guddida.

- d. Xeeldheeraha caalamiga ah waxa xilkiisu noqon doonaa la talin iyo habsami u socodsiinta hawlaha guddida isagoo ka qayb galayaa shirarkooda balse aan cod ku lahayn.
- e. Toddobada xubnood ee reer Somaliland waxa soo xulaaya Komishanka Doorashooyinka Qaranka.
- f. Guddidu waxay lixda gobol-doorasho ee dalka ku yeelanaysaa min laba wakiil oo KDQ uu soo xulo. Iyagoo Guddidu u igmanaaya in ay waajibaadkooda ka fuliyaan Gobollada.

6. Shuruudaha Lagu Soo Xulayo Xubinta Guddida

Marka laga reebo shuruudda la xidhiidha jinsiyadaha ay kala yeelanayaan xubnaha Guddidu, ee kor ku xusan, xubinta Guddida ahi waa in ay buuxiso shuruudahan hoos ku qoran:

- a. In uu yahay/tahay qof sumcad wanaagsan ku leh bulshada.
- b. Qof leh Go'aan qaadasho, karti, aqoon iyo waayo-aragnimo uu ku gudan karo mas'uuliyadda culus ee la saaray,
- c. Ku sifoobay dhexdhexaadnimo siyaasadeed.
- d. In uu leeyahay/leedahay xirfad uu ku qoro/qorto riboodh (report writing skills).

7. Tallaabooyinka ay Guddidu ka Qaadi Karto Cidda ku Xad-Gudubta Heshiiskan Hab-Dhaqan

- a. Dhinaca ka mid ah dhinacyada ay Guddidu ku leedahay ilaalinta, ee ku xad-gudba arrin ay hab-dhaqankeeda caddeeyeen Xeerarka doorashooyinka, Xeerka Diiwaan-gelinta ama Heshiiska Hab-Dhaqanku, waxay Guddidu ku anshax-marinaysaa:
 - i. Digniin caadi ah;
 - ii. Ka-joojin Xisbiga ama musharraxa/musharraxiinta, muddo cayiman ama si joogto ah, adeegsiga warbaahinta dawladda iyo tan madaxbannaanba.
 - iii. Ka-joojin Xisbiga, muddo cayiman, in uu sameeyo kulammo dadweyne, bannaan-bax ama dhoollo-tus siyaasadeed;
 - iv. Gaddiidka aan haysan ruqsada dhaqdhaqaaq ee KDQ oo ay u cadaato Guddida inuu ku jiro olole aan waafaqsaneyn Heshiiska Hab-dhaqanka, waxay u gudbin doonaan Ciidanka aminga si ay u xayiraaan socodkiisa.

- v. Gaadiidka Dawladda looma isticmaali karo Ololaha Doorashada iyo maalinta Doorashada, qofkii lagu qabtana guddidu way ka dhigaysaa.
 - vi. Qaadista tallaabadii kale ee anshax-marineed ee ugu muuqata in ay ku habboon tahay;
 - vii. U-gudbinta hay'adaha sharci-fulinta warka iyo macluumaadka cid kasta oo hawsha ay Guddidu ilaalinteeda u xil-saaran tahay ka gasha qadaf gaadhsiisan dembi ciqaabeed (oo ay Guddidu hesho warkiisa) iyo la-socodka tallaabada ay hay'adaha sharci-fulintu ka qaadaan arrintaas;
- b. Wasiirka ama sarkaalka kale ee dawladeed ee ku xad-gudba Xeerarka Doorashooyinka, Xeerka Diiwaan-gelinta ama Heshiiskan Hab-Dhaqan, tallaabada anshax-marineed ee ay Guddida ugu muuqato in laga qaado oo qoraal ah waxay u gudbinaysaa KDQ; waxaanay la soconaysaa inuu KDQ tallaabadii ku habboonayd uu ka qaaday iyo in kale;
 - c. Mas'uulka ama hawladeenka Xisbi ee ku xad-gudba Xeerarka Doorashooyinka, Xeerka Diiwaan-gelinta ama Heshiiskan Hab-Dhaqan, tallaabada anshax-marineed ee ay Guddida ugu muuqato in laga qaado oo qoraal ah waxay u gudbinaysaa KDQ; waxaanay la soconaysaa inuu KDQ tallaabadii ku habboonayd uu ka qaaday iyo in kale;
 - d. Guddidu waxay ku baahinaysaa warbaahinta xad-gudub kasta oo ay cidi kula kacdo Xeerarka Doorashooyinka, Xeerka Diiwaan-gelinta iyo Heshiiskan Hab-Dhaqanka iyo tallaabada ay ka qaadayba, iyadoo weliba Guddidu ay dib ka baahin doonto sida looga waantoobay xad-gudubyadii ay tallaabada anshax-marineed ka qaaday

8. Muddada Xilka ee Guddida

Guddidu waxay hawsheeda bilaabaysaa isla marka ay dhammaystiranto magacaabisteedu taasoo ku beegan Xilliga ay KDQ ku dhawaaqdo Maalinta la qabanayo Doorashada Madaxtooyada, waxaanay ku egtahay marka uu Komishanku ku dhawaaqo natijada Ku-meel-gaadhka ah ee doorashada.

9. Wadashaqeynta KDQ iyo Guddida

- a. Guddida Illaalinta Habsami-u-socodka Doorashooyinku wey u madaxbaanaanaysaa hawlahooda shaqo, iyagoo marwalba latashi la yeelanaya KDQ.

- b. Wixii tallaabo anshax marineed ah ee ay Guddidu soo jeediso waxay u gudbineynsaa KDQ si loo fuliyo.
- c. Xisbiyada Siyaasadda iyo Murashaxiintoodu waa in ay wada shaqayn iyo gacanba siiyaan Guddida Illaalinta Habsami-u-socodka Doorashooyinka. Waana in ay ku taageeraan shaqadooda.

QAYBTA SHANAAD

QODOBKA 26: TALLAABOYINKA LAGA QAADAYO CIDDA HESHIISKAN JEBISA

Xisbi kasta oo ka qayb qaadanaaya doorashada ama hawl-wadeen Xisbi, xubin Xisbi, taageere Xisbi iyo murashax doorasho ee ku xadgudba Heshiiskan, Komishanka Doorashooyinku wuxuu ka qaadanaaya go'aamo anshaxmarineed sida:

- a) Digniin caadiya;
- b) In laga joojiyo Xisbiga wakhti cayiman ama si joogto ah adeegsiga warbaahinta Dawladda;
- c) In Xisbigaasi laga joojiyo wakhti cayiman inuu sameeyo kulamo dadweyne, banaan-baxyo ama inuu tago gobol doorasho si uu uga soo ololeeyo ama uga taago boodhadh, halku-dhagyo ama calaamadda Xisbiga;
- d) Haddii qadafyada dhacay ay noqdaan kuwo ka culus awoodda Komishanka Doorashooyinka Qaranka ama xad-gudubyada dhacay ay yihiin kuwo dambi ciqaabeed ka dhalan karo, waxaa Komishanka Doorashooyinku u gudbinayaa Hay'addaha ay khusayso arrintaasi;
- e) Wixii khilaaf ah ama farsamo ah ee xallintooda laga waayo Dastuurka Qaranka, Xeerarka Doorashooyinka, Xeerka Diiwaan-gelinta iyo Heshiiska Hab-dhaqanka Xisbiyada waxa xal ka gaadhaya Komishanka Doorashooyinka Qaranka.

QODOBKA 27: KU DHAQANKA IYO WAX KA BEDDELKA HESHIISKAN

- a) Heshiiskan Hab-dhaqan nuxur ahaan wuxuu waafaqsan yahay shuruucda doorashooyinka ee dalka u yaalla sida: Dastuurka Qaranka, Xeerarka Doorashooyinka, iyo Xeerka Diiwaan-gelinta Codbixiyeyaasha;
- b) Heshiiskan Hab-dhaqan waxaa lagu dabaqayaa xaaladaha aanay shuruucda dalka ee doorashada khuseeyaa wax ka jidaynin;
- c) Heshiiskan waxaa lagaga dhaqmayaa xarunta dhexe ee KDQ, xarumaha doorashooyinka gobollada iyo degmooyinka iyo goobaha doorashada;
- d) Heshiiskan waxaa ku dhaqmaaya fulintiisana ilaalinaya Saddexda Xisbi Qaran iyo KDQ;
- e) Wax ka beddelka Heshiiskani wuxuu ku iman karaa marka dhinacyada wada saxeexay ay ka wada tashadaan kana heshiiyaan waxa lagu darayo iyo waxa laga saarayo.

QODOBKA 28: AWOODDA SAXIIXA

Heshiiskan Hab-dhaqan waxaa saddexda Xisbi Siyaasadeed ee Qaranka u saxeexay saddexda Xog-haye Guud ee Xisbiyada Siyaasadda, oo ay si rasmi ah u soo wakiisheen Guddoomiyeyaasha saddexda Xisbi Qaran.

WAXAA LAGU SAXIIXAY HARGEYSA, MAANTA OO AH SALAASA SADDEX IYO TOBANKA BISHA APRIL SANNADKA LABA KUN IYO TOBAN.

Xisbiga Kulmiye

Mudane Keyse Xassan Cige
Xog-haya Guud ee Xisbiga KULMIYE

Xisbiga UCID

Mudane Maxamed A. Xassan Baashe
Xog-haya Guud ee Xisbiga UCID

Xisbiga UDUB

Mudane Jaamac Yaasiin Faarax
Xog-haya Guud ee Xisbiga UDUB

Komishanka Doorashooyinka Qaranka

Eng. Ciise Yuusuf Maxamed
Guddoomiye
